

DOOD-WADAAG

**Wada-hadallada Somaliland iyo Soomaaliya
Ma lasii wadi karaa?**

Inspire Group waxaa sharaf u ah in ay qabanaabiso kulan Dood-Wadaag ah oo lagu falanqaynayo aragtida Somaliland ee ku wajahan wada-hadallada Somaliland iyo Soomaaliya. Kulanka ayaa ku soo beegmaya iyadoo ay socdaan dedaallo loogu jiro in ay dib u furmaan wadahadaladii u dhaxeeyay Somaliland iyo Soomaaliya.

Inspire Group ayaa doodahan noocan bilawday sanadkii 2017-dii, waxaana doodahan lagu lafo-guraa arrimo badan sida; dawlad-wanaagga, doorashooyinka, shaqo abuurka, siyaasadda arrimaha dibadda iyo horumarinta dhaqaalaha. Haddaba, mawduuca dooddan ayaa ku saabsanaa, kana jawaabayay weydiinta ah; **Wada-hadallada Somaliland iyo Soomaaliya ma la sii wadi karaa?**

Dood-Wadaaggan ayaa lagu soo bandhigay fikirro kala duwan oo la xadhiidha mawduuca laga hadlayay ee “Wada-hadallada Somaliland iyo Soomaaliya ma la sii wadi karaa?” Kulanka ayaa ahaa mid aqoonyahanka iyo siyaasiyiinta Somaliland ay si ilbaxnimo leh u wadaageen falanqayn iyo aragtiyo hufan.

Wada-hadallada u dhaxeeya Jamhuuriyadda Somaliland iyo Dawladda Federaalka ee Soomaaliya ayaa la ibo furay 22-kii Juun 2012, ka dib markii labada dhinac ay ku kulmeen Chevening House oo ku yaal xarunta waddanka ingiriiska ee London. Kulanka waxaa ka dambeeyay ilaa toddoba (7) kulan oo kale oo ka qabsoomay waddamada Imaaraatka, Turkiga iyo Jabuuti.

Gudoomiyaha mac-hadka Inspire Group, Jaamac Ismaaciil Nuur ayaa madasha ku furay kelmad kooban oo nuxurkeedu ahaa, mahad-naq iyo soo dhaweyn.

Ka dib furitaanka rasmiga ah, waxaa weriyaha doodda hagayay ku soo dhaweeeyay Eng. Maxamed Xaashi Cilmi oo aaminsan fikirka ah in aanay Somaliland la hadlin Soomaaliya, maddaama oo ay hore u tijaabisay Somaliland in ay wax la wadaagto Soomaaliya. Midnimadii dhexmartay Somaliland iyo Soomaaliyana uu xasuuq ba'an, burbur iyo khasaare ka soo gaadhay shacabka reer Somaliland.

Eng. Maxamed Xaashi ayaa ku dooday in wada-hadaladii hore ee dhexmaray Soomaaliya ay Somaliland, ay Soomaaliya ka baxday wixii lagu heshiiyay. Maxamed ayaa ka digay in Somaliland dib dambe u aaminto Soomaaliya. Sidoo kalena aan loo baahnayn in raakii shalay dib loo raaco. Isaga oo hadalkiisa ku soo gunaanaday in Somaliland ay dib isugu noqoto oo ay ka ilbaxdo in ay Soomaaliya meel la fadhiisato, oo ay wax isku ogaadaan.

Intaa ka dib, waxaa fagaaraha loo banneeyay Bare-sare Axmed Ismaaciil Samatar oo ku dooday in ay muhiim tahay in la wada hadlo si Somaliland ay u gaadho hadafkeeda. Barafasoor Axmed I. Samatar ayaa si qoto dheer uga hadlay in Somaliland marka hore u baahantay in ay dejiso oo si cilmiyaysan u diyaariso dooddha ay la hortagaysay Soomaaliya.

Barafasoor Axmed Ismaaciil Samatar ayaa ku dooday in Somaliland u baahan tahay in ay deristo taariikhdeeda, ilaa intii aanu gumaysigu soo gaadhin dhulkeena. Waxaa kale oo uu barafasoorku soo jeediyay in si wanaagsan loo diyaariyo wixii boqortooyada ingiriiska iyo Somaliland isla soo mareen ka hor 1960. Sidoo kale-na si qoto dheer loo lafu-guro taariikhda ay wadaageen Somaliland iyo Soomaaliya.

Barafasoor Samatar ayaa gundhigga doodiisa ku soo gebo-gebeeyay in muhiim tahay in dadka qaadaya "Aragtida/Doodda Somaliland" ay noqdaan dad carbisan oo cilmigeedii leh, isaga oo carabka ku adkeeyay in dadkaasi ay noqdaan dad leh aqoon iyo xirfad ay ku bandhigi karaan qadiyada Somaliland.

Intaasi ka dib, waxaa dooddha lagu wareejiyay Marwo Sucaad Carmiye oo metlaysay ururrada bulshada rayidka ah, waxaanay soo dhawaysay in Soomaaliya iyo Somaliland wada-hadlaan, balse waxay ku doodday in aanay Somaliland isku hallayn wada-hadaladaas oo kaliya ee ay la timaaddo qorshe kale oo ay kaga midho dhalin karto hadafkeeda.

Marwo Sucaad Carmiye ayaa ku doodday in wada-hadallada Somaliland iyo Soomaaliya ay noqdaan kuwo u daah-furan bulshada rayidka ah. Geesta kale, Sucaad ayaa ku gunaanaday in aan wada-hadallada daacad laga ahayn.

Hoggaamiyaha Xisbiga Waddani Xirsi Cali Xaaji Xasan oo hore uga qaybgalay dhammaan wada-hadalladii hore ee Somaliland iyo Soomaaliya ayaa ku dooday in aanay Somaliland hilmaamin taariikhdi foosha xumayd ee ay la wadaagtay Soomaaliya, gaar ahaan xasuuqii iyo xad-gudabyadii ay ciidamada Qaranka Soomaaliyeed u geysteen shacabka rayidka ah ee Somaliland.

Hoggaamiyaha Xisbiga Waddani ayaa sheegay in ay muhiim tahay in Somaliland ay la hadasho Soomaaliya oo ay hesho fursad iyo fagaare ay ku garnaqsato. Isaga oo xusay in wada-hadalladu Somaliland dani ugu jirto.

Xirsi Cali Xasan ayaa sheegay in uu xal u arko in wada-hadallada dib loo furo, wakiillada labada dhinac uga qaybgelayaana ay noqdaan metalyaal rasmi ah oo haysta kalsoonida shacabkooda. Hoggaamiye

Xirsi ayaa haddalkiisa ku gunaanaday in labada daraf ay u baahan yihin in ay curiyaan qorshe (agreement in principle) ay ku kala amaan helaan inta wada-hadalladu socdaan. Sidoo kale, in labada daraf ay meel mariyan waxyaabihii ay hore ugu heshiyeen. Wixii dambe ee lagu heshiyona loo sameeyo makhraatiyaal. Hoggaamiye Xirsi Cali Xasan ayaa hadalkiisa ku guntay in Soomaaliya ay ixraanto aftidii shacabka Somaliland ay ku meel mariyeen in ay dib ula soo noqdaan xornimadooda.

Maxamuud Xaashi Cabdi oo hore u soo noqday wasiirka duulista/madaxtooyada Somaliland ayaa sheegay in xukuumaddii Madaxweyne Siilaanyo ay dan u arkaysay in wada-hadal ay la furto Soomaaliya, si ay isaga fogayso eedo ah in aanay la hadal Soomaaliya, balse wada-hadalladaasi ay noqdeen ku aan wax natijo ah laga gaadhin oo ay noqdeen madhalays. Somaliland-na aanay ka goosan midhii ay ka doonaysay.

Maxamuud Xaashi Cabdi ayaa ku dooday in Soomaaliya ay ka baxday niyad-wanaaggii lagu bilaabay wada-hadallada, sidoo kale haddana ay ka cago jiidayan in wada-hadallada dib loo bilaabo.

Wasiir Maxamuud ayaa doodiisa udub dhixaad uga dhigay in aan wada-hadallada loo gelin qaabkii/sidii hore loogu waday oo la keeno aragti cusub. Isaga oo taageeray mawqifka Madaxweyne Muuse Biixi Cabdi ka taagan yahay wada-hadallada ee ah in la dhexdheexaadiyo Somaliland iyo Soomaaliya, oo dunidu goob joog ka noqoto.

Maxamuud Xaashi ayaa dooddiisa ku soo afmeeray in Somaliland aanay dib u gelin wada-hadallo aanay beesha caalamka ka ahayn goobjoog, oo aanay qaadan doorka dhexdhedaadinta (mediation), isla markaana aanay ku koobnaa doorkii martigeliyayaashii wada-hadalladii hore ee ku koobnaa fududeyn (facilitation).

Dr. Axmed Cabdi Abyan oo ahaa murashaxii madaxweyne-ku-xigeenka Xisbiga UCID ayaa soo dhaweyay in Somaliland ay la hadasho Soomaaliya. Isaga oo ku sababeeyay in Soomaaliya ay hadda keligeed manaafacaadsanayso wixii ay Somaliland la lahayd.

Dr. Axmed ayaa ku dooday in Somaliland aanay qaddiyadeeda ku soo ururin xasuuq, maddaama oo taliskii militariga ee Soomaaliya uu dhammaan gobolada waddankii la isku odhan jiray Jamhuuriyadda Soomaalida uu ka geystay xasuuqyo. Axmed ayaa sheegay in Somaliland marka ay ka hadlayso taariikhda tacadiyadii soo maray, aan la hilmaamin xasuuqii boqortooyada ingiriisku ka geysatay degmada Taleex.

Dr. Axmed Cabdi Abyan ayaa hadalkiisa ku gunaanaday in taariikhda Somaliland aanay noqon mid cid gaar ahi difaacdo, balse ay noqoto taariikh la wada leeyahay oo dadka reer Somaliland wada difaacdaan. Isaga oo sheegay in Somaliland ay u baahan tahay in ay xoojiso midnimada dhexdeeda.

FG: Inspire Group waxay dhawaan idinla wadaagi doonaan soo jeedimo iyo talooyin la xidhiidha wada-hadallada Somaliland iyo Soomaaliya.

-----DHAMAAD-----